

**PROGRAMI
MËSIMOR**

**MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS
BYROJA PËR ZHVILLIMIN E ARSIMIT**

GJUHË SHQIPE DHE LETËRSI

Viti I

Shkup, Qershor 2013

**SHKOLLA E MESME PROFESIONALE
2 VJEÇARE**

I. HYRJE

(Të dhënat kryesore për lëndën mësimore)

Emërtimi i lëndës mësimore: Gjuhë shqipe dhe letërsi

Lloji i arsimit të mesëm: profesional

Viti i mësimit të lëndës mësimore: Viti I

Numri i orëve të lëndëve mësimore:

- numri i orëve javore: **2 orë**
- numri i orëve vjetore: **72 orë**

Statusi i lëndës mësimore: e detyrueshme

II. QËLLIMI I LËNDËS MËSIMORE (nga viti I deri në vitin II)

Nxënësit/ nxënëset:

- të fitojnë njohuritë themelore (më të domosdoshme) nga lëma e gjuhës dhe letërsisë shqipe dhe botërore;
- të vetëdijësohen për rëndësinë e përvetësimit të mirë të gjuhës dhe letërsisë për karrierë dhe jetë të suksesshme;
- të aftësohen të komunikojë në shqipen standarde me gojë dhe me shkrim;

III. QËLLIMET E LËNDËS GJATË VITIT MËSIMOR

Nxënësit/ nxënëset:

- të njihen me gjuhën si mjet kryesor komunikimi ndërmjet njerëzish;
- të dallojnë gjuhën popullore dhe letrare prej shqipes standarde;
- t'i njohin dhe të bëjnë dallimin ndërmjet tingujve dhe shkronjat e gjuhës shqipe;
- t'i njohin zanoret dhe bashkëtingëlloret e shqipes;

- t'i dallojnë klasat e fjalëve (fjalët e ndryshueshme dhe fjalët e pandryshueshme);
- të njihen me mënyrat e formimit të fjalëve;
- të njihen me kategoritë gramatikore të emrit: gjininë, numrin, rasën, trajtën;
- t'i përdorin drejt emrat gjatë të folurit dhe të shkruarit;
- të njihen me foljen dhe kategoritë gramatikore të saj;
- të njihen me fjalinë e thjeshtë dhe me fjalinë e zgjeruar;
- të njihen me gjymtyrët kryesore të fjalisë dhe me funksionin e tyre...

*

- të aftësohen të komunikojnë sa më mirë me gojë dhe me shkrim;
- të aftësohen të përgatisin vetë CV-të personale, sa herë që mund t'ju nevojniten gjatë jetës...; të shkrimit të kërkjesave, ankesave, raporteve të thjeshta, urimeve, letrave...);

*

- të njihen me fillet e letërsisë botërore dhe me veprat kryesore të saj;
- të njihen me dëshmitë, dokumentet dhe tekstet e para të shkruara në gjuhën shqipe;
- të njihen me rrethanat në të cilat u lind letërsia shqipe;
- të fitojnë njohuritë bazike mbi veprimtarinë letrare të autorëve të Letërsisë së vjetër shqipe;
- ta njohin krijimtarinë letrare të bejtexhinjëve;
- të njihen me folklorin dhe llojet e tij;
- të njihen me letërsinë shqipe dhe fillet e saj;
- të njihen me gjinitë letrare;
- të njihen me figurat më të thjeshta letrare;
- të aftësohen për lexim të pavarur të veprave të lehta letrare të autorëve shqiptarë dhe të huaj;
- të komentojnë lëktyrat e lexuara me ndihmën e arsimtarit të lëndës;
- të dallojnë personazhet kryesorë të veprave letrare;
- të njihen me temën dhe idenë/ mesazhin e veprave të lexuara...

IV. QËLLIMET KONKRETE

Nxënësit/ nxënëset:

Fusha programore: GJUHË (36 orë)			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
- të njihen me gjuhën dhe shkencën që e studion atë; - të njihen me gjuhën si mjet kryesor komunikimi ndërmjet njerëzish...	GJUHËSIA Gjuha dhe rëndësia saj	- shkenca mbi gjuhën - komunikimi	- Shpjegime të qarta lidhur me rëndësinë që ka gjuha në zhvillimin e shoqërisë njerëzore...
- të njihen me karakteristikat e gjuhës popullore dhe asaj letrare; - të dallojnë gjuhën popullore dhe letrare prej shqipes standarde;	Gjuha popullore, gjuha letrare dhe shqipja standarde	- gjuha popullore - gjuha letrare - shqipja standarde	- Ushtrime për dallimin e gjuhës popullore nga gjuha letrare dhe ajo standarde...
- të njihen me fonetikën si shkencë dhe me objektin e studimit të saj; - ta njohin sistemin tingullor të shqipes...	FONETIKA dhe objekti i studimit të saj	- fonetika - fonologjia	- Ushtrime për njohjen me fonetikën dhe objektin e studimit të saj...
- t'i njohin dhe të bëjnë dallimin ndërmjet tingujve dhe shkronjat e gjuhës shqipe...	Tingujt dhe shkronjat	- tingujt - shkronjat	- Ushtrime për dallimin ndërmjet tingujve dhe shkronjave të shqipes...
- t'i njohin zanoret dhe bashkëtingëlloret e shqipes	Llojet e tingujve	- zanoret - bashkëtingëlloret	- Ushtrime për njohjen e tingujve zanorë dhe bashkëtingëllore të shqipes...

- të njihen me morfologjinë si pjesë e gramatikës dhe me objektin e studimit të saj...	MORFOLOGJIA dhe objekti i studimit të saj	- morfologjia	- Shpjegime të thukta për njohjen me morfologjinë si pjesë e gramatikës...
- t'i dallojnë klasat e fjalëve (fjalët e ndryshueshme dhe fjalët e pandryshueshme);	- Klasat e fjalëve	- Klasa e fjalëve	- Ushtrime për njohjen e klasave të fjalëve...
- të njihen me mënyrat e formimit të fjalëve;	Fjalëformimi	- fjalëformimi	- Detyra të lehta për të kuptuar më drejt mënyrën e formimit të disa fjalëve të shqipes...
- t'i njohin pjesët e fjalëve... - të dallojnë rrënjën dhe temën e fjalës	Rrënja dhe tema e fjalës	- rrënja e fjalës	- Ushtrime për njohjen e pjesës kryesore të fjalës...
- të njihen me kategoritë gramatikore të emrit: gjininë, numrin, rasën, trajtën...	Emri (kategoritë gramatikore)	- kategoritë gramatikore	- Ushtrime me tekste përkatëse për njohjen e kategorive gramatikore të emrit...
- t'i përdorin drejt emrat gjatë të folurit dhe të shkruarit...	Gjinia e emrit	- gjinia e emrit	- Ushtrime për njohjen e gjinisë së emrit...
- të aftësohen të lakojnë emrat në numrin njëjës dhe në numrin shumës...	Lakimi i emrit	- lakimi i emrit	- Ushtrime praktike për përvetësimin e njohurive rreth lakimit të emrit...
- të njihen me foljen dhe kategoritë gramatikore të saj...	Folja (kategoritë gramatikore)	- folja	- Ushtrime me tekste adekuate për njohjen

			më të mirë me foljen dhe katëgoritë gramatikore të saj...
- të njihen me sintaksën si pjesë e gramatikës dhe me objektin e studimit të saj...	SINTAKSA dhe objekti i studimit të saj	- sintaksa	- Shpjegime të lehta për njohjen më të lehtë me objektin e studimit të sintaksës...
- të njihen me fjalinë e thjeshtë dhe me fjalinë e zgjeruar...	Fjalia e thjeshtë	- fjalia e thjeshtë - fjalia e zgjeruar	- Lexime dhe analiza të tipeve të ndryshme të fjalisë...
- të njihen me gjymtyrët kryesore të fjalisë dhe me funksionin e tyre	Kryefjala dhe kallëzuesi	- kryefjala - kallëzuesi	- Ushtrime praktike me tekste të zgjedhura për gjetjen e gjymtyrëve kryesore të fjalisë...
KOMUNIKIM			
- të aftësohen të komunikojnë sa më mirë me gojë dhe me shkrim...	Biseda private dhe ato në punë (rregullat elementare të bashkëbisedimit)	- komunikimi	- Simulimi i bisedave të ndryshme për ushtrimin e përdorimit të drejtë të gjuhës gjatë komunikimit...

- të aftësohen të përgatisin vetë CV-të personale, sa herë që mund t'ju nevojniten gjatë jetës...; të shkrimit të kërkesave, ankesave, raporteve të thjeshta, urimeve, letrave...)	Shkrimet praktike...	- CV (biografia) - kërkesa - ankesa - raporti - urimi - letra	- Shkrimi/plotësimi i dokumentave të punës dhe i shkresave administrative... - Shkrimi i letrave dhe shkresave të ndryshme (si detyrë shtëpie) dhe komentimi i tyre në orët mësimore...
- të aftësohen të shkruajnë hartime me tema të lehta e të arsyeshme për ta; - të përdorin drejt shenjat e pikësimit...	Hartimet me shkrim Gjatë vitit do të bëhen 2 hartime	- hartimi	-Ushtrime përgatitore për hartim...

Fusha programore: LETËRSI (36 orë)			
Qëllimet	Përmbajtjet	Konceptet	Aktivitetet dhe metodat
- të njihen me fillet e letërsisë botërore dhe me veprat kryesore të saj...	Letërsia botërore dhe fillet e saj... ("Iliada" e "Odiseja")	- letërsia botërore	- Lexime e shpjegime fragmentesh të zgjedhura nga kryeveprat e letërsisë antike...
- të njihen me dëshmitë, dokumentet dhe tekstet e para të shkruara në gjuhën shqipe...	Fillet e letërsisë shqipe	- dëshmitë... - dokumentet e para të shqipes së shkruar	- Leximi i dëshmive dhe fragmenteve të zgjedhura nga

			tekstet e para të shkruara në gjuhën shqipe...
- të njihen me veprimtarinë letraro-historike të Marin Barletit, Marin Beçikemit...;	Humanizmi shqiptar: Marin Barleti – vepra letraro-historike	- humanizmi shqiptar	- Lexime pjesësh të zgjedhura nga veprat e autorëve të kësaj periudhe...
- të njihen me rrethanat në të cilat u lind letërsia shqipe; - të fitojnë njohuritë bazike mbi veprimtarinë letrare të autorëve të Letërsisë së vjetër shqipe...	Letërsia e vjetër shqipe (Pjetër Budi, Frang Bardhi, Pjetër Bogdani...)	- letërsia e vjetër shqipe - letërsia kishtarë - letërsia laike	- Lexime e komentime përkatëse të fragmenteve të lexuara...
- ta njohin krijimtarinë letrare të bejtexhinjëve; - të aftësohen t'i komentojnë veprat kryesore të bejtexhinjëve ("Erveheja", "Paraja", "Trahani"...))	Letërsia shqipe me alfabetin turko-arab (Muhamet K. Cami, Hasan Z. Kamberi, Nezim Frakulla...)	- bejtexhinjtë...	- Lexime e komentime përkatëse të fragmenteve të lexuara...
- të njihen me folklorin dhe llojet e tij...	Folklori dhe zanafilla e tij...	- folklori	- Lexime njësishtë të ndryshme folklorike nga teksti mësimor...
- të njihen me letërsinë shqipe dhe fillet e saj; - të njihen me gjinitë letrare...	Teoria e letërsisë Letërsia dhe gjinitë letrare	- letërsia - gjinitë letrare	- Shpjegime nga ana e arsimtarit rreth letërsisë dhe gjinive letrare...
- të njihen me gjininë epike;	Epika në vargje dhe në prozë (këngët epike, përralla, tregimi, novela, romani...)	- epika	-Lexime fragmentesh nga epika popullore

			shqiptare...
- të njihen me lirikën dhe me karakteristikat e saj;	Lirika (karakteristikat, rrokja, rima, strofa...)	- lirika	- Lexime poezishë të kuptueshme të autorëve më të mirë shqiptarë...
- të njihen me gjininë dramatike dhe t'i dallojnë elementet karakteristike të veprave dramatike...	Drama (karakteristikat dhe llojet e kësaj gjinie – tragjedia, komedia dhe drama)	- drama - tragjedia - komedia	- Ushtrime praktike, përmes leximesh të fragmenteve të zgjedhura nga arsimitari, për njohjen më të lehtë me llojet e gjinisë dramatike...
- të njihen me figurat më të thjeshta letrare;	Figurat stilistike	- figurat stilistike	- Ushtrime për njohjen e figurave më të lehta stilistike (krahasimi, epiteti...)

<p>- të aftësohen për lexim të pavarur të veprave të lehta letrare të autorëve shqiptarë dhe të huaj; - të komentojnë lëktyrat e lexuara me ndihmën e arsimtarit të lëndës; - të dallojnë personazhet kryesorë dhe të tjerët; - të njihen me temën dhe idenë e veprave të lexuara...</p>	<p>LISTA E LEKTYRAVE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Naim Frashëri - “<i>Lulet e verësë</i>” - Pashko Vasa - “<i>Bardha e Temalit</i>” - Sami Frashëri - “<i>Dashuria e Talatit me Fitneten</i>” - Sterjo Spasse - “<i>Afërdita</i>” - Ismail Kadare - “<i>Kush e solli Doruntinën?</i>” - Sofokliu - “<i>Antigona</i>” - Miguel de Servantes - “<i>Don Kishoti</i>” (vepër e përshtatur prej Odhise Grillo-s) <p>Gjatë vitit duhet të lexohen dhe komentohen me ndihmën e arsimtarit 2 vepra nga lista e propozuar e lektyrave.</p>	<p>- lektyra shkollore</p>	<p>- Lexime dhe diskutime rreth veprave të lexuara – ngjarjeve, personazheve, tematikave të shtjelluara, mesazheve...</p>
---	--	----------------------------	---

I. UDHËZIMET DIDAKTIKE

Programi mësimor i lëndës *Gjuhë shqipe dhe letërsi* është përgatitur sipas kërkesave dhe metodave bashkëkohore, duke respektuar parimin e bashkëlidhjes (korelacionit) dhe integritit të dy fushave programore **Gjuhë** dhe **Letërsi**. Përmbajtjet e lëndës *Gjuhë shqipe dhe letërsi* (I-II) realizohen me anën e të dëgjuarit, të kuptuarit dhe të shprehurit (me gojë dhe me shkrim) të temave nga jeta e përditshme; me anën e të lexuarit dhe analizës së teksteve nga letërsia popullore dhe e shkruar, si dhe të teksteve me përmbajtje shkencore-popullarizuese dhe informative nga libri i leximit, revistat dhe nga burimet tjera. Në përmbajtjet e zgjedhura duhet të mbizotërojnë temat e mirësjelljes, të shoqërimit, të dashurisë, të punës, të gëzimeve të jetës, të paqes e lirisë, të bukurive të natyrës, të kujdesit ndaj ambientit jetësor etj.

Të gjitha përmbajtjet e lëndës *Gjuhë shqipe dhe letërsi* duhet të jenë në bashkëlidhje me përmbajtjet e lëndëve të tjera: me *gjuhën e huaj* (me qëllim të përvetësimit më të lehtë të terminologjisë, ligjeve dhe rregullave gramatikore të të dy gjuhëve); me lëndën e *historisë* (me qëllim të njohjes me zhvillimin historik të gjuhës, kur analizojnë, fjala vjen, këngë nga cikli i Gjergj Kastriotit, si figurë historike dhe si personazh letrar); me lëndën e *gjeografisë* (me qëllim të njohjes me dialektet e gjuhës shqipe); me *artin figurativ* (me qëllim të paraqitjes figurative të ngjarjeve

dhe personazheve të teksteve të interpretuara letrare); me *artin muzikor* (me qëllim të përvetësimit më të mirë të njohurive mbi ritmin, rimën, figurat gjuhësore - asonancën dhe aliteracionin etj.).

Fusha programore *Letërsi*, bashkë me fushën programore *Gjuhë*, janë dy fushat kryesore në mësimdhënien e lëndës *Gjuhë shqipe dhe letërsi*.

Letërsia realizohet me leximin dhe përshkrimin e teksteve poetike, epike dhe dramatike, por dhe të teksteve me karakter fantastiko-shkencor dhe informativ, duke pasur gjithnjë parasysh karakterin e shkollës së mesme profesionale dhe rritjen e shkallëshkallshme të nivelit të njohurive të nxënësve...

Gjuha, ndërkaq, bashkë me nënfushën e komunikimit, përfshin çështjen e përvetësimit të gramatikës e të ligjshmërive të saj, të drejtshkrimit e të drejtshqiptimit, për aq sa është e nevojshme për nxënësit e shkollave të mesme profesionale.

Përmbajtjet e dy fushave kryesore programore dhe dy nënfushave (lektyrës dhe komunikimit, të përfshira në kuadër të tyre...) burojnë nga tekstet (artistike, gazetareske, shkencore, fantastiko-shkencore...) dhe ofrojnë mundësi për përvetësimin e të shprehurit dhe krijimtarisë (me gojë e me shkrim) në mënyrë sa më të pavarur e sa më funksionale.

Gjatë përgatitjes së planeve të punës arsimtari duhet t'i ketë parasysh kushtet që ofron shkolla (mjetet dhe pajisjet mësimore që ka në disponim) për realizimin e procesit mësimor, të përllogarisë me kujdes kohën e nevojshme (numrin e orëve) për arritjen e objektivave të caktuar dhe të përdorë metodat dhe teknikat bashkëkohore të mësimdhënies dhe mësimnxënies që do t'ia mundësojnë mbylljen e suksesshme të vitit shkollor.

I. STANDARDET E VLERËSIMIT

Nxënësit do të notohen në mënyrë permanente gjatë tërë vitit dhe përmes testimit ekstern.

Notimi permanent nënkupton vlerësimin e dijës dhe aftësive të nxënësit gjatë vitit shkollor. Për këto është paraparë vlerësimi/ notimi permanent në të dy semestrat.

Vlerësimi/ notimi i njohurive dhe aftësive konkrete të nxënësve duhet të jetë valid dhe i përgjegjshëm. Ai (vlerësimi/ notimi) duhet të bëhet përmes testeve, përgjigjeve gojore, punëve praktike...

Aspekti gramatikor dhe ai i drejtshkrimit të gjuhës vlerësohet përmes testeve dhe detyrave të kontrollit.

Në rast të mospasurisë së nxënësit gjatë testimit, ata i nënshtrohen riprovimit.

II. VLERËSIMI I ARRITJEVE TË NXËNËSVE

NOTIMI DHE KONTROLLIMI DIAGNOSTIK

Në fillim të vitit mësimor arsimtari bën notim dhe kontrollim diagnostik, me qëllim të verifikimit të njohurive dhe aftësive të nxënësve të fituara përgjatë vitit shkollor pararendës. Arsimtari mund ta realizojë këtë me ndihmën e instrumenteve të ndryshme: përmes testeve diagnostike, përmes fletëzave anketuese, përmes pyetjeve gojore të përgatitura e të mirëmenduara nga ana e tij, përmes shkrimit të teksteve të shkurta etj. Rezultatet e fituara paraqesin pasqyrën e njohurive dhe aftësive konkrete të nxënësve dhe si të tilla shërbejnë edhe si pikënisje për planet e mëpastajme për realizimin e Programit mësimor dhe përparimin e procesit kompleks të vlerësimit gjatë vitit shkollor.

NOTIMI FORMATIV

Gjatë viteve mësimore preferohet edhe vlerësimi formativ që mundëson notimin më objektiv të arritjeve të nxënësve gjatë një periudhe të caktuar. Këtë tip notimi arsimtari mund ta realizojë me shfrytëzimin e më shumë metodave të notimit:

- bisedave mes nxënësit dhe arsimtarit;
- prezentimeve gojore;
- hartimeve me shkrim;
- testeve;
- detyrave të shtëpisë.
- portfolieve – mbledhjes së treguesve për arritjet e secilit nxënës, siç mund të jenë krijimeve origjinale të nxënësve...

Portfoliet duhet të jenë të njohura për prindërit e nxënësve që edhe ata të mund të kontribuojnë në realizimin sa më të mirë të mësimin të lëndës *Gjuhë shqipe dhe letërsi*.

Portfoliet e nxënësit plotësohen me të dhëna gjatë viteve të ardhshme shkollore.

Këto metoda të notimit arsimtari mund t'i vlerësojë dhe t'i kontrollojë me lista të veçanta të evaluimit për çdo nxënës, të përgatitura paraprakisht, të cilat plotësohen me çdo aktivitet konkret. Rezultatet e fituara të arritjeve të nxënësve janë të arritshme për arsimtarët, nxënësit dhe prindërit e tyre.

NOTIMI SUMATIV

Në bazë të të dhënave të tërësishme të fituara nga ndjekja dhe kontrollimi i të arriturave të nxënësve gjatë periudhës së realizimit të Programit mësimor, arsimtari e konstaton përparimin e çdo nxënësi veç e veç, në kuadër të secilës fushë programore. Nga notat e formuara sumative, të formuluar për çdo nxënës, duke u udhëhequr gjithnjë nga nivelet e arritjeve, gjatë një periudhe të caktuar kohore, arsimtari vendos notat përkatëse numerike.

II. KUSHTET HAPSINORË PËR REALIZIMIN E PROGRAMIT MËSIMOR

Për të realizuar qëllimet e parapara me programin mësimor, lënda **Gjuhë shqipe dhe letërsi** duhet të realizohet në mësonjëtoare apo kabinete përkatëse...

Mjedisi i mësimdhënies duhet t'i ketë kushtet themelore për zhvillimin normal dhe aktiv të veprimtarisë mësimore. Orenditë e klasës të mund të zhvendosen me lehtësi për t'u përshtatur me aktivitetet dhe format e punës si dhe të mundësojnë komunikim aktiv dhe pa pengesa në relacionin nxënës-nxënës, nxënës-mësimdhënës. Kushtet hapësinore duhet të jenë në përputhje me Normativin për kushtet hapësinore të miratuar nga ana e ministrit të arsimit dhe shkencës me vendimin nr. 07-4061/1 të datës 31.05.2007.

III. NORMATIVI PËR KUADRIN ARSIMOR

Lëndën **Gjuhë shqipe dhe letërsi** në shkollat e mesme profesionale 2 vje@are mund ta ligjërojnë mësimdhënësit që kanë kryer:

1. Fakultetin Filologjik, Grupin e Gjuhës dhe Letërsisë Shqipe (drejtimi arsimor)
2. Fakultetin Filozofik, Grupin e Gjuhës dhe letërsisë Shqipe (drejtimi arsimor)

IV. FILLIMI I ZBATIMIT TË PROGRAMIT MËSIMOR

Data e fillimit: *1.09.2013*

Përbërja e ekipit profesional

1. Nexhbedin Sulejmani - këshilltar pedagogjik, BZHA, njësia rajonale Kumanovë (koordinues)
2. Prof. dr. Fatmir Sulejmani - Ligjërues në Universitetin Shtetëror të Tetovës
3. Saranda Oamani - Lika - "Nikolla Shtejn" (shkolla e mesme medicinale, Tetovë)
4. Ajten Ajdini Kadriu - SHMQSH "Cvetan Dimov" Shkup

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Наставната програма по албански јазик за прва година на средното стручно образование со двегодишно траење, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди министерот за образование и наука

Арх. бр. 11-6462/1
08.04.2014

МИНИСТЕР,

Спиро Ристовски

Изготвил: Неџмедин Сулејмани, советник
Контролирал: Трајче Георгиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор
Директор: м-р Весна Хорватовиќ